

І. Г. Губанов

Грязьові вулкани

ГРЯЗЬОВІ ВУЛКАНИ – різні за формою геологічні утворення, з яких постійно або періодично вивергаються на земну поверхню грязьові маси, горючі гази, тверді уламки тощо. В Україні Г. в. є в АР Крим, гол. чином на Керчен. п-ові, а також в Азов. і Чорному морях. Їхнє виникнення зумовлене особливостями геол. будови та нафтогазоносністю цього р-ну. Г. в. пов'язані з антиклінал. складками (див. [Антикліналь](#)), у ядрах яких залягають пластичні глини. Гази, що вириваються з глиб. 5–7 тис. м по розрив. порушеннях, викидають на поверхню перем'яту глинисту масу з уламками порід (сопкову брекчію), яка утворює сопкові поля. Г. в. розташ. поодинокі або групами зі спільним глибин. осередком. Найбільша активність Г. в. Керчен. п-ова припадає на минулі геол. періоди, в осн. на неогеновий. Їх поділяють на постійно діючі, періодично діючі та згаслі (викопні). Виверження постійно діючих (напр., Булганац. група вулканів, Тархан. група) відбувається спокійно. Розташ. Г. в. в овал. улоговинах, на дні яких підносяться конуси з глинистої брекчії заввишки до 1,5–2 м і містяться грязьові озера. Періодично діючі Г. в. (Джау-Тепе, Восходівський) вивергають значні маси густої брекчії один раз за кілька або десятки років. Виверження відбувається протягом кількох діб, супроводжується вибухами, локал. землетрусами, іноді самозайманням газу. В рельєфі – це конічні горби або похилі підвищення заввишки до 60 м. Згаслі Г. в. фіксуються за викоп. сопковими відкладами. З багатьма з них пов'язані виповнені вапняками та вулканіч. брекчією прогини, що утворилися внаслідок виносу з надр продуктів виверження. Деякі зайняті озерами (Чокрацьке, Тобечицьке, Узунларське та ін.). Всього на Керчен. п-ові відомо бл. 50 Г. в., більш як половина з них – згаслі. В акваторії Чорного моря досліджено понад 30 діючих Г. в. Морфологічно вони виражені коніч. горбами (вис. до 120-ти м, діаметр основи до 4-х тис.

м) та знаходяться на глиб. 1,8–2,2 тис. м. З грязевулканіч. структурами пов'язані родовища заліз. руд (Новоселівське, Баксинське та ін.), бору, сопкових глин, які використовують для виробництва керамзиту, вапняків. Сопкова грязь Булганац. групи вулканів є лікув. засобом.

Рекомендована література

1. Губанов И. Г., Ключин А. А. Роль грязевого вулканизма в формировании озерных котловин Керченского полуострова // Литолого-геохим. условия формирования донных отложений. К., 1979;
2. Шнюков Е. Ф., Соколевский Ю. В., Гнатенко Г. И. и др. Грязевые вулканы Керченско-Таманской области: Атлас. К., 1986;
3. Шнюков Е. Ф., Зиборов А. П. Минеральные богатства Черного моря. К., 2004;
4. Шнюков Е. Ф., Шереметьев В. М., Маслаков Н. А. и др. Грязевые вулканы Керченско-Таманского региона. Краснодар, 2005.

Бібліографічний опис:

Грязьові вулкани / І. Г. Губанов// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-32156>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).